

וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם

חמישה דברים שהעושה אותם מתחייב בנפשו · קציצת אילן · קרובים למיתה · רך כקנה

שיעורו של הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א

יום שני, כ"ב בחשון תשפ"ז · 2.11.2026

הסודות להצלחה שלך

yoursuccesstoolbox.com

▶ לצפייה בשיעור המלא ביוטיוב

תומלל אוטומטית ועלול להכיל טעויות

תוכן העניינים

חמישה דברים שהעושה אותם מתחייב בנפשו 3

מה פירוש "מתחייב בנפשו" 3

שום, בצל וביצה קלופים 4

מה עושים בבית 5

סגירה אינה מועילה 6

משקים מגולים 6

"כסא דחרשין ולא כסא דפושרין" 8

יין ומשקים מפוסטרים 9

קציצת אילן 10

ללמוד וללמד 11

עץ פרי שמזיק לשכנים 11

כשצריך את המקום 12

עץ סרק 12

קרובים למיתה – והשמירה בלילה 13

אכל ועמד, ישן ועמד 13

זהירות בסכין 14

קריאת שמע על המיטה 14

רך כקנה 17

חמישה דברים בקנה 17

מעשה ברבי אלעזר ברבי שמעון 18

לשפוך מעט מים לפני השתייה 19

סיכום ההלכות 21

לצפייה בשיעור המלא ביוטיוב

סרקו את הקוד או לחצו כאן – הסרטון נפתח בתחילת השיעור (7:17:56)

youtube.com/watch?v=lSHvgLJQ_xo

בס"ד

וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם

שימו לב: החוברת נכתבה מתוך תמלול השיעור – תומלל אוטומטית ועלול להכיל טעויות. הדברים נערכו ללשון כתובה בנאמנות לדברי הרב, והושמטו הערות אגב ודברים שאינם מגוף השיעור; הפסוקים ודברי חז"ל הובאו מתוך ספריא. השיעור נמסר בבית הכנסת מוסאיוף, יום שני כ"ב בחשוון תשפ"ז.

חמישה דברים שהעושה אותם מתחייב בנפשו

▶ ביוטיוב

בשבוע שעבר עסקנו בדברים שאסרו חכמים משום סכנה, ועכשיו נמשיך. בגמרא במסכת נידה (דף יז) אמר רבי שמעון בר יוחאי:

> **חמישה דברים הן שהעושה אותן מתחייב בנפשו ודמו בראשו — האוכל שום קלוף, ובצל קלוף, וביצה קלופה, והשותה משקין מגולין שעבר עליהן הלילה, והלן בבית הקברות...**
>
> נידה יז, א

מה פירוש "מתחייב בנפשו"

"מתחייב בנפשו ודמו בראשו" – רש"י מפרש: ידרשו ממנו את דמו, וידונו אותו בשמיים על כך שגרם לעצמו מיתה, לא עלינו. הערוך לנר כותב שדינו כמאבד עצמו לדעת: כמו שמאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא, כך גם כאן, חס ושלום, אם קרה לו דבר. לכן צריך להיזהר מאוד בדברים האלה.

רבנו יוסף חיים, בספרו "בן יהוידע", כותב שרבי שמעון בר יוחאי בא ללמד שהדברים האלה נוהגים לעולם. אין הם כמו "זוגות": בגמרא במסכת פסחים נאמר שאסור לאכול ולשתות בזוגות, והקשתה הגמרא – איך אנחנו שותים ארבע כוסות בליל פסח? ותירצה שזה ליל שימורים; ובסוף אמרה הגמרא שמי שמקפיד – מקפידים עליו, ומי שאינו מקפיד – אין מקפידים עליו. אבל בחמשת הדברים האלה אי אפשר לומר "לא מקפיד"; הם מזיקים לעולם, וצריך להיזהר בהם.

שום, בצל וביצה קלופים

האוכל שום קלוף שעבר עליו הלילה – כלומר, לא קילף אותו לשעה או שעתיים, אלא השאיר אותו קלוף לילה שלם עד עלות השחר, אפילו במקרר – וכן בצל קלוף וביצה קלופה: על אלה שורה רוח רעה. וזה בכל ביצה, קשה או רכה – כל ביצה שנשארה קלופה ואינה מעורבת עם דבר אחר. אבל אם הביצה מעורבת עם משהו אחר, ויש אומרים אפילו אם שם עליה מעט מלח – אין בזה בעיה.

הדבר הרביעי: משקים – לא רק יין ומים, אלא כל המשקים. כל משקה שהיה מגולה לילה שלם – גם עליו שורה רוח רעה, ולכן צריך שיהיה מכוסה. והחמישי: הלן בבית הקברות – הולך לישון שם, בין המתים, ושורה עליו רוח רעה, כי בלילה המזיקים שולטים שם.

מה עושים בבית

היום מוכרים הרבה שומים קלופים. על מה סומכים? על ה"שערות" – השורשים הדקים שבתחתית השום. כך כתב הפרי חדש ועוד: אם נשארו בהם השורשים – מותר. וכן כתוב בגמרא עצמה:

> **ואף על גב דמנחי בסילתא ומציירי וחתימי — רוח רעה שורה עליהן. ולא אמרן אלא דלא שייר בהן עיקרן או קליפתן, אבל שייר בהן עיקרן או קליפתן — לית לן בה.**
>
> נידה יז, א

ומה יעשה מי שקילף בבית שום או בצל כדי להכין מהם מחר תבשילים? ייקח קליפות של שום ויניח על השום – אין צורך לכסות לגמרי, מספיק כמה קליפות – וקליפות של בצל יניח על הבצל. כך כתב הסמ"ק: אם יש עליהם קליפה מן המין שלהם – זה מועיל. וגם על ביצים יניח קליפות של ביצים; או יפזר על הביצה מעט סוכר או מלח; וביצה מקושקשת שעירבו בה ירקות וכדומה, או שפיזרו עליה משהו מלמעלה – גם זה מועיל. וכן כתב הסמ"ג שהקליפה מועילה.

ויש עוד עצה פשוטה: כשחותכים בצל, לא יחתוך את כולו, אלא ישאיר את החצי שבו נמצא ה"זקן" – השורשים שבתחתית הבצל. חותכים פרוסות מן הצד השני, והחצי עם הזקן נשאר.

חביתה או פשטידה: אם הביצים מעורבות בהן עם דבר נוסף – אין בעיה. אבל חביתה של ביצים בלבד – יש בה בעיה. מה יעשה מי שמכין לעצמו

כריך לבוקר? יפזר עליה מעט מלח, קינמון, פלפל או אבקת שום – מה שהוא אוהב – וזה מועיל. אין צורך להחמיר יותר מדי.

שום שלא ריסקו אותו אלא השאירו אותו שלם בתוך דבש – כמו התערובת שעושים נגד הצטננות, מלימון, בצל, שום ודבש, ונותנים כפית ממנה למי שמשתעל או מצונן – מותר, כי הטעמים של כולם מתערבים יחד. אבל שום בתוך מים – אין זה מועיל. שום כבוש בחומץ – אם נשארה עליו הקליפה הדקה והשקופה, זה מועיל; ואם לא נשארה – אינו מועיל.

אם יש לו סלט, ובתוך הסלט שם שום או בצל – אין בעיה, כי הם מעורבים עם דבר אחר. אבל שום או בצל לבדם – אסור.

סגירה אינה מועילה

צריך לדעת: יש בעיה עם עוגות שאנשים קונים ואוכלים, או מביאים מבית הכנסת. במגדניות יש מקררים, ובתוכם דליים שלמים של ביצים קלופות, מאתיים ושלוש מאות ביצים בכל דלי, שמזמינים מן המפעל. הדליים סגורים, אבל כתוב בפירוש שסגירה אינה מועילה – אפילו קופסת ברזל אינה מועילה, כמו שאומרת הגמרא שאף אם הניחו אותן בסל, וקשרו וחתמו, רוח רעה שורה עליהן. ועל הדליים כתוב תאריך, ופעמים רבות הוא מלפני שבועיים – כלומר, עברו עליהן לא לילה אחד אלא ארבעה עשר לילות. לכן צריך להיזהר בזה.

משקים מגולים

יין שהיה מגולה – לכאורה דינו אותו דבר. אבל מרן השולחן ערוך כתב שבמקום שאין נחשים מצויים, יש מקום להתיר – בפרט כשאין לו יין אחר,

או שיש בזה הפסד מרובה. הטעם שאסרו משקים מגולים הוא שמא שתה מהם נחש או שממית והטיל בהם ארס.

ובכל זאת, בליל שבת צריך להיזהר לסגור את כל הבקבוקים – לא רק יין, אלא כל המשקאות, גם החריפים, שמשאירים על השולחן, כמו בשבת חתן וכדומה. אנחנו מקפידים לומר להם שיכסו הכול. ואם שם כיסוי כלשהו מלמעלה – זה מועיל.

המים במקוואות של היום אינם מים עומדים: יש בהם מערכת סינון וזרימה, וכל כמה דקות כל מי המקווה מסתובבים. מים בתנועה – אין בהם חשש; כל החשש הוא במים עומדים, בג'ריקן או בבריכה של מים עומדים. וידוע שגם הרופאים מזהירים ממים עומדים, כי הם צוברים חיידקים. גם את מי טבילת הכלים משתדלים לכסות אחרי הטבילה, כדי שלא יעמדו המים מגולים.

המהרי"ל כתב שבערב פסח, ב"מים שלנו" – המים שמשאירים לילה כדי שיתקררו, ומכינים אותם ללישת המצות למחרת בבוקר – אין חוששים, משום ש"שומר מצוה לא ידע דבר רע", ואין צורך לשפוך אותם. וכן כשמת אדם בבית, לא עלינו, שנוהגים לשפוך את כל המים – את המים שלנו מותר להשאיר. ואם נפטר אדם בשבת, אין שופכים, כי בשבת אין המזיק יכול להזיק – השבת קודש. את כל המקורות אפשר לראות בספר "מנחם ציון", חלק א.

מה שקובע הוא עלות השחר: מים שהיו מגולים עד שתיים בלילה – מותרים; אם הגיעה עלות השחר והם מגולים – אסורים. וכך גם בשום קלוף, בצל קלוף וביצה קלופה – עלות השחר קובעת. וכך גם בהלנת המת: אם נפטר

בלילה, כל עוד לא עלה השחר לא עבר על "לא תלין"; הגיעה עלות השחר – עבר.

מותר לערבב מים קרים וחמים כדי לשתות. יש שמקפידים על זה, אבל מעיקר הדין בגמרא אין בעיה.

"כסא דחרשין ולא כסא דפושרין"

בגמרא במסכת בבא מציעא (דף כט) אמר רבי יוחנן:

> **כסא דחרשין ולא כסא דפושרין. ולא אמרן אלא בכלי מתכות. אבל בכלי חרש – לית לן בה. ובכלי מתכות נמי לא אמרן אלא דלא צויץ, אבל דצויץ – לית לן בה. ולא אמרן אלא דלא שדא בה ציביא, אבל שדא ביה ציביא – לית לן בה.**
>
> בבא מציעא כט, ב

פירוש: טוב לאדם לשתות כוס שהכין לו מכשף, ולא ישתה כוס של "פושרים" – מים שהתחממו על האש ולא רתחו. הגמרא מחלקת: הדבר אמור רק בכלי מתכות, אבל בכלי חרס אין בזה בעיה. וגם בכלי מתכות – רק אם המים עוד לא "ציוצו". "ציוץ" הוא הקול שהמים משמיעים לפני שהם רותחים – הם מתחילים לצפצף; זה הקדם לרתיחה, ואם כבר ציוצו – אין בעיה. ועוד – רק אם לא הטיל בהם "ציביא": רש"י מפרש עשבים, שורשים ותבלינים, כמו זנגביל – הג'ינג'ר; אם הטיל בהם תבלין – אין בעיה.

אם כן, מים שלא התחיל לחמם – אין בהם בעיה. אם התחיל לחמם ולא גמר, ישתה אותם בכלי זכוכית, או יניח בהם תבלין; ואם כבר ציוצו – הכול בסדר. ומי שמבשל – ישים קודם את התבלינים או הבצלים, ואחר כך ישים את המים על האש.

מים מדוד שמש – מותרים, כי הם "חמי חמה", שהתחממו מן השמש, ולא "חמי האור"; וכל הגזירה של הגמרא היא בחמי האור. וכן מים שזורמים כל הזמן, כמו מעיין שנובע, אינם אותם מים – כיוון שהם בתנועה, אין בהם חשש.

יין ומשקים מפוסטרים

גם בפסטור יש שאלה: האם יין מפוסטר נחשב "יין מבושל" או לא? וכן חלב – היום הכול מפוסטר. זה תלוי בכמה מעלות פוסטר המשקה, ואין לעשות מן הכול דבר אחד; בספר "ברכות ציון" מובאת רשימה מה נחשב מפוסטר. ביין יש מחלוקת: יש אומרים שכבר משבעים מעלות נחשב מבושל, והשיעורים נעים בין שבעים לתשעים מעלות, כי הפוסקים כתבו שהקובע הוא שיהיה ניכר החיסרון שנחסר מן היין, וכמה הוא "ניכר" – גם זו שאלה. לפי מה שכתב הרא"ש, אם שם את היין על האש וירד קצת מגובהו – זה כבר נחשב מבושל. ויש אומרים שהקובע הוא שישתנה הטעם. יש בזה כמה דעות.

ולקידוש – יין מפוסטר כשר, חוץ מדעת הרמב"ם, שרוצה שיקדשו ביין שכשר לנסך על גבי המזבח; ולדעתו אסור שיהיה מפוסטר כלל, ואסור שתהיה בו שום תערובת – לא חומר משמר, לא סוכר, כלום.

קציצת אילן

▶ ביוטיוב



כִּי־תָצוּר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא־תַשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לִנְדֹּחַ עָלָיו גַּרְזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבֹא מִפָּנֶיךָ

בַּמָּצוֹר

דברים כ, יט

רַק עֵץ אֲשֶׁר־תֵּדַע כִּי־לֹא־עֵץ מַאֲכָל הוּא אֹתוֹ תַשְׁחִית וְכָרָתָּ וּבָנִיתָ מָצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הִוא עֹשָׂה עִמְּךָ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ

דברים כ, כ

ללמוד וללמד

רבי שמעון בר יוחאי דרש כאן דבר נפלא: מדוע כתוב "לא תשחית את עֵצָהּ" ולא "את העץ"? אפשר לקרוא את המילה הזאת גם "עֵצָה". הפשט הוא העץ, אבל יש כאן רמז: תלמיד חכם נקרא "עץ", והוא שתול בכל מיני מקומות כדי ללמד תורה לישראל. כשהמצב בעולם אינו טוב, והשטן מבקש לפגוע, לפעמים נלקח צדיק ומכפר על העולם, כמו שאומרת הגמרא.

לכן אומר הקדוש ברוך הוא לשטן: "כי תצור אל עיר... להלחם עליה לתפשה" – כשיש בעיר עוונות – היזהר בתלמיד חכם שמלמד תורה לאחרים ונותן להם עצות בדברי תורה: "לא תשחית את עצה" – אל תיגע בו. "רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא" – תלמיד חכם שיושב בפינה ולומד תורה רק לעצמו, ואינו מלמד אף אחד אחר ואינו מגלה לאחרים את מה שלמד – חס וחלילה.

לכן אדם צריך ללמוד וללמד, ולומר גם לאחרים את מה שלמד. כך היה אומר מרן רבנו עובדיה יוסף על הפסוק "אדם לעמל יולד": מהו העמל? ללמוד על מנת ללמד.

עץ פרי שמזיק לשכנים

קציצת אילן מאכל אסורה. מה הדין באדם שיש לו בחצר עץ חרובים, והחרובים התייבשו, והעץ מעלה תולעים ולכלוך? השכנים סובלים כל הזמן – הלכלוך נופל על ראשיהם ונכנס להם לעיניים – והם צועקים, והעירייה באה ומאיימת עליו. מותר לו לחתוך מן העץ – ויעשה זאת על ידי גוי.

כשצריך את המקום

ומה הדין במי שרוצה להרחיב את דירתו ולבנות עוד חדר בשטח של העץ, או שהעץ התפשט יותר מדי, והוא צריך את המקום לסוכה – המשפחה גדלה, באים הנכדים ובני הדודים? ה"תורת זהב" כתב שלצורך מקומו מותר לקצוץ את העץ. וכן כתב רבי יעקב רקח, מחכמי לוב, בספרו "לחם הפנים" על השולחן ערוך; וכן כתב בעל "שבות יעקב"; וכן הגהות החיד"א על "חיים שאל". וכולם כתבו שהכי טוב שייעשה על ידי גוי. רבי חיים פלאג'י היה מחמיר: ימכור את העץ לגוי בחצי שקל, ייקח ממנו את חצי השקל, ואז הגוי יקצוץ אותו.

עץ סרק

ומה הדין בעץ סרק – עץ שאינו נותן פירות, כמו אורן, שיש לו ריח נפלא? הפסוק אומר "רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא, אותו תשחית" – כלומר עץ שאינו של מאכל מותר. אבל המדרש אומר ששלושה קולות הולכים מסוף העולם ועד סופו: קולה של הנשמה בשעה שהיא יוצאת מן האדם, לא עליכם; קולה של היולדת בשעה שהיא יולדת; וקולו של האילן כשעוקרים אותו – הוא צועק מסוף העולם ועד סופו.

לכן גם עץ שאינו של מאכל – לכתחילה אין לחתוך אותו. אבל אם רוצה לבנות וצריך את השטח, מותר, וטוב שגם זה ייעשה על ידי גוי. כך כתב ה"תורת זהב" וסיעתו – בין לחתוך ובין לעקור, כי גם כשחותכים את העץ מחסלים אותו.

שיח – כמו זעתר, שיש לו גזע ושורשים – דינו כמו עץ: יביא גוי שיחתוך אותו. ומי ששם רעל באדמה כדי להמית את העץ – זה אותו דבר: במקום שימות בתוך שעה, ימות בתוך שבוע; זו הריגה וזו הריגה. כמו שמי שהרג אדם ברעל שפעל רק אחרי שבוע או שבועיים, גם זה נקרא רצח.

להעביר עץ למקום אחר עם האדמה שלו – מותר, בתנאי שימלא את כל ההוראות של האגרונום, כי לא כל אדמה מתאימה לכל עץ.

קרובים למיתה – והשמירה בלילה

▶ ביוטיוב



אכל ועמד, ישן ועמד

עוד גמרא במסכת שבת (דף קכט) מונה חמישה דברים שקרובים למיתה יותר מן החיים:

חמשה דברים קרובין למיתה יותר מן החיים, ואלו הן: אכל ועמד, שתה ועמד, ישן ועמד, הקיז דם ועמד...

שבת קכט, ב

"אכל ועמד" – אכל סעודה גדולה, ופתאום קפץ ועמד – זה מסוכן. "שתה ועמד" – שתה הרבה יין, ומיד עמד פתאום. "ישן ועמד" – ישן, ובלי להתעורר כראוי קפץ מיד מן המיטה – זו סכנה. לכן גם צריך להיזהר לא להעיר מישהו פתאום ולהעמיד אותו מיד על רגליו, כי זה יכול לגרום לו נזק. אלא ישהה מעט, ואחר כך יקום.

"הקיז דם ועמד" – אין הכוונה לבדיקת דם או לתרומת דם של היום, שאין בהן בעיה. הפוסקים כתבו שבזמנם היו בקיאים בהקזת דם, והיו משאירים רק רביעית דם, שהנפש תלויה בה; כמו בזמן הרמב"ם, שבכל חודש אייר, בחילופי מזג האוויר, היו עושים הקזת דם. על הקזת דם כזאת אמרה הגמרא שאסור לעמוד מיד, אלא ינוח מעט, יאכל ויטעם משהו.

זהירות בסכין

אחר כך אומרת הגמרא שאדם צריך להיזהר שלא לחתוך בסכין על גב היד. הרבה פעמים חותכים מנגו או פרי אחר כשהוא מונח על כף היד – וזה מסוכן, כי הסכין יכולה לזוז פתאום ולחתוך את כף היד, חס ושלום. זה גורם לעצמו סכנה; לכן יחתוך רק בזהירות.

קריאת שמע על המיטה

הגמרא אומרת עוד: גם מי שהתפלל ערבית וקרא קריאת שמע בכוונה – כשהוא הולך לישון צריך לקרוא קריאת שמע שעל המיטה.

אף על פי שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת — מצוה לקרותו על מטתו.

ברכות ד, ב

מה צריך לקרוא? בזוהר הקדוש, פרשת בלק, נאמר שמספיק שיקרא את הפסוק הראשון. וכך אנחנו אומרים לילדים קטנים: ילד שבקושי מדבר – אומרים לו "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", לילה טוב וחלומות נעימים, והוא נרדם.

אבל רבנו ירוחם, מגדולי הפוסקים, כתב שכיוון שיש לאדם רמ"ח איברים ושס"ה גידים, צריך לקרוא רמ"ח תיבות, כמו בקריאת שמע של שחרית וערבית. בא רבנו האר"י ותירץ: רבי שמעון בר יוחאי דיבר על זמנם. בזמנם לא היו צרות רבות כמו היום, והיה מספיק לומר את הפסוק הראשון כדי להינצל מכל המזיקים והמקטרגים. אבל בימינו צריך יותר. מה שקורה בעולם הגשמי הוא בגלל מה שקורה ברוחני: השטן הוא שעומד מאחורי הצרות. לכן אנחנו מתפללים "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו".

על מי שישן בלי קריאת שמע אמרו חכמים שהוא כמי שישן "על מטת ארמית" – הוא מוסר את נשמתו בידי הסטרא אחרא. אבל הגמרא אומרת שהדברים גם כפשוטם: רב פפא הגיע לאכסניה, והאישה אמרה לו לשבת על המיטה. אמר לה: קודם הרימי את המזרן. הרימה את המזרן, ומצא שם תינוק מת – היא רצתה להעליל עליו שהוא ישב על המיטה והרג את הילד. לכן אמרה הגמרא להיזהר. זה היה מצוי בזמנם; אבל בימינו הכוונה היא לאדם שישן בלי קריאת שמע, שמוסר את נשמתו בידי הסטרא אחרא.

ואל תשב על מטת ארמית. איכא דאמרי: דלא תיגני בלא קרית שמע. ...
ואיכא דאמרי: ארמאית ממש, ומשום מעשה דרב פפא.

פסחים קיב, ב

לכן צריך להיזהר מאוד: אחרי השיעור, אדם חוזר הביתה עייף מכל היום, שוכב במיטה ואומר לעצמו – אנוח חצי דקה, חצי שעה; ובסוף הוא נרדם לארבע שעות. לכן, אם הוא יודע מניסיונו שזה עלול לקרות, יאמר קריאת שמע מראש, לפני שהוא נשכב. הרב חיד"א כתב בווידוי של יום הכיפורים: "ישנו בלי קריאת שמע". כבר אמרה הגמרא שאסור לאדם לבוא לביתו בערב ולומר: אוכל קמעא, אשתה קמעא, אישן קמעא, ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל – ונמצא ישן עד הבוקר.

ומה יעשה מי שלא התכוון להירדם ונרדם בלי שהרגיש? שאלתי את השאלה הזאת את מרן רבנו עובדיה יוסף, והשיב לי: השינה אינה בידי האדם – הוא פטור.

רך כקנה

ביוטיוב



חמישה דברים בקנה

חמשה דברים נאמרו בקרומית של קנה: אין שוחטין בה, ואין מלין בה, ואין מחתכין בה בשר, ואין מחצצין בה שינים, ואין מקנחים בה.

חולין טז, ב

קנה – קנה סוף. אסור לשחוט בו, ואסור למול בו את התינוק; ולא ישים אדם קנה בין שיניו כדי לנקות אותן, ולא יקנח בו – כי כל אלה מסוכנים: הקנה יכול להתפורר פתאום, ושבב ממנו ידקור אותו, יגרום לשטף דם, ויכול לגמור אותו, חס ושלום. ויש עוד טעם – משום רוח רעה, שיכולה להתלבש בקנה, לא עלינו.

ובכל זאת כותבים בקנה ספר תורה. מדוע? בגלל המעשה ברבי אלעזר ברבי שמעון.

מעשה ברבי אלעזר ברבי שמעון

רבי אלעזר, בנו של רבי שמעון בר יוחאי, חזר מבית רבו אחרי שלמד הרבה תורה, ורוחו הייתה טובה עליו. הוא היה רכוב על חמור ומטייל על שפת הנהר, ושמח שמחה גדולה. בדרך פגש אדם אחד שהיה מכוער מאוד. אמר לו האיש: שלום עליך, רבי! ורבי אלעזר לא החזיר לו שלום, אלא אמר לו: שמא כל בני עירך מכוערים כמוך?

ענה לו האיש: איני יודע; אבל לך ואמור לאומן שעשה אותי: כמה מכוער הכלי הזה שעשית! כיוון שהבין רבי אלעזר שחטא, ירד מן החמור, השתטח לפניו ואמר לו: דיברתי אליך שלא כראוי, מחל לי! אבל האיש לא רצה למחול לו, והמשיך ללכת. כל הדרך הלך רבי אלעזר אחריו והתחנן אליו.

כשהגיעו לעיר, יצאו בני העיר לקראתו ואמרו: ברוך הבא לשלום! "שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם" – ראו מי הגיע, רבי אלעזר! שאל אותם האיש: למי אתם קוראים כך? אמרו לו: לזה שהולך אחריך. אמר להם: אם זה רבי – אל ירבו כמותו בישראל! שאלו אותו: מפני מה? סיפר להם: כך וכך עשה לי. אמרו לו: בכל זאת, מחל לו, כי הוא אדם גדול בתורה. אמר: בשבילכם אני מוחל לו – ובלבד שלא יהיה רגיל לעשות כן.

מיד נכנס רבי אלעזר לבית המדרש, ושמו לו כיסא כדי שידרוש לפני הציבור. ומה פתח ואמר?

לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז.

תענית כ, א–ב

ולכן זכה הקנה שיכתבו בו ספר תורה. היום כבר אין כותבים ספר תורה בקנים, אבל הקנה זכה לכך. ובכל זאת אומרת הגמרא להיזהר שלא לעשות בו לא שחיטה, לא מילה, לא לנקות בו את השיניים ולא לקנח בו – כי הוא עלול לגרום נזק.

לשפוך מעט מים לפני השתייה

ועוד דבר לגבי מים. מי שממלא מים לשתייה, לא ישתה מן המים הראשונים, אלא ישפוך מעט מהם קודם, ואחר כך ימלא – משום "מים הרעים": החיצונים נמצאים על פני המים, ואם ישתה מהם, הם עלולים להזיק לו. כך אמרו בגמרא שהטעם ששופכים מעט מים מפי הכד הוא משום שיש בהם מים הרעים. ועוד מביאה הגמרא שלפעמים יש שם ממש מזיקים: מעשה בשליח שנשלח להביא מים מן הנהר והתעכב, וכשנשאל מדוע התעכב, השיב שהמתין עד שיעברו המים הרעים.

ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דשדי מיא מפומא דחצבא – משום ציבתא.
אמר לי מר: משום דאיכא מים הרעים.

חולין קה, ב

לכן צריך להזהיר את מי שמבשל בבית: אל יפתח את הברז וישים את המים ישר לתוך הסיר, אלא יפתח קודם את הברז וישפוך מעט מים – אפילו רבע כוס – ואחר כך ימלא. וכן כששותים. בפרט בערב שבת, כשאין זמן ועושים הכול מהר; ומי שלוקח כוס תה לחולה – ישפוך קודם מעט מן המיחם, ואחר

כך ייתן לו, כדי שלא יזיק לו עוד יותר. לא לוקחים מים מיד ברגע שמוציאים אותם.

ושאר הדברים – בשבוע הבא. חזקו ואמצו; תזכו לשנים רבות, נעימות וטובות, ולבשורות טובות, ישועות ונחמות.

סיכום ההלכות

ההלכות שנלמדו בשיעור, בקצרה, בלשון הרב ובציון מקורן.

1. שום קלוף, בצל קלוף וביצה קלופה שעבר עליהם הלילה (עד עלות השחר) – "רוח רעה שורה עליהן", והאוכלם "מתחייב בנפשו ודמו בראשו" (נדה יז.). סגירת הכלי אינה מועילה ("אף על גב דמנחי בסילתא ומציירי וחתימי"); אבל אם "שייר בהן עיקרן או קליפתן" – מותר. וכן מועיל להניח עליהם קליפות מאותו המין, או לערבם בדבר אחר, אפילו מעט מלח, סוכר או תבלין.

2. שום שלם בתוך דבש עם שאר מרכיבים – מותר, שהטעמים מתערבים; שום בתוך מים – אינו מועיל; שום כבוש בחומץ – מותר רק אם נשארה עליו הקליפה הדקה.

3. משקים שהיו מגולים כל הלילה – רוח רעה שורה עליהם, ויש לכסותם. ולעניין גילוי, פסק מרן: "ועכשיו שאין נחשים מצויים בינינו מותר" (שו"ע יו"ד קטז, א) – ויש להקל ביין, בפרט במקום הפסד מרובה. מים זורמים אינם בכלל החשש, שכל החשש במים עומדים.

4. "כסא דחרשין ולא כסא דפושרין" (בבא מציעא כט:) – מים שהתחממו על האש ולא רתחו ("דלא צויץ"), בכלי מתכות – ישים בהם תבלין ("שדא ביה ציביא"), או ישתה בכלי זכוכית או חרס. מים מדוד שמש – "חמי חמה" ולא "חמי האור" – מותרים.

5. קציצת אילן מאכל – אסורה: "לא תשחית את עצה" (דברים כ, יט), ויש בה משום סכנה. לצורך מקומו (לבנות או להרחיב) – מותר (ט"ז יו"ד קטז, ו), וכן כשהעץ מזיק לרבים; ועדיף על ידי גוי. גם אילן סרק ושיח – לכתחילה לא יקצוץ בלי צורך; והממית עץ ברעל – כקוצץ. העתקת עץ עם אדמתו לפי הוראות אגרונום – מותרת.

6. "חמשה דברים קרובין למיתה יותר מן החיים... אכל ועמד, שתה ועמד, ישן ועמד" (שבת קכט:) – "לישהי פורתא והדר ליקום": ישהה מעט ואחר כך יקום. וכן לא יעיר אדם פתאום ויעמידנו מיד על רגליו.

7. לא יחתוך פרי בסכין כשהוא מונח על כף ידו – משום סכנה, שמא תחליק הסכין ויפצע.

8. "אף על פי שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת – מצוה לקרותו על מטתו" (ברכות ד:). והישן בלא קריאת שמע – זו "מטת ארמית" (פסחים קיב:). מי שעלול להירדם – יקרא מראש, ולא יאמר "אוכל קימעא... ואישן קימעא".

9. "חמשה דברים נאמרו בקרומית של קנה: אין שוחטין בה, ואין מלין בה... ואין מחצצין בה שינים, ואין מקנחים בה" (חולין טז:) – משום סכנה.

10. לפני שממלאים מים לשתייה או לבישול – שופכים מעט מן המים הראשונים ("האי דשדי מיא מפומא דחצבא"), "משום דאיכא מים הרעים" (חולין קה:), וגם משום שיורי רחיצה.

ה' יזכנו לשמור ולעשות ולקיים, ובשורות טובות.

✦ ✦ ✦



הסודות להצלחה שלך

לתת, לאהוב, לצמוח

סרקו לאתר

www.yoursuccesstoolbox.com